2026. NOVEMBER XIX. ÉVFOLYAM, KÜLÖNSZÁM

NUKLEON

NUKLEÁRIS TUDOMÁNYOS MŰSZAKI FOLYÓIRAT



Szatmáry Zoltán

1939 - 2026

MEGJELENIK A MAGYAR NUKLEÁRIS TÁRSASÁG GONDOZÁSÁBAN | NUKLEARIS.HU

2026. NOVEMBER XIX. ÉVFOLYAM, KÜLÖNSZÁM

NUKLEON

NUKLEÁRIS TUDOMÁNYOS MŰSZAKI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő:
Hadnagy Lajos

Szerkesztőbizottság:
Barnaföldi Gergely Gábor
Cserháti András
Czibolya László
Kocsis Gábor
Neubauer István
Nős Bálint
Pázmándi Tamás
Radnóti Katalin
Yamaji Bogdán

Szerkesztőség:
Postacím:
Magyar Nukleáris Társaság
Osán János titkár
HUN-REN EK
1525 Budapest Pf. 49.
Telefon: 36-1-392-2222/1965
e-mail:
szerkeszto@nuklearis.hu
foszerkeszto@nuklearis.hu

Olvasószerkesztő:
Amberboy-Kiss Virág

Technikai szerkesztő:
Buncsák Lydia

Címlapkép:
† Szatmáry Zoltán

Kiadja a
Magyar Nukleáris Társaság
Felelős kiadó:
Fábián Margit

Hirdetésfelvétel:
hirdetes@nuklearis.hu

nuklearis.hu

ISSN: 1789-9613

Tartalom

Szatmáry Zoltán (1939 – 2026)

In memoriam Szatmáry Zoltán (1939 – 2026)
A magyar reaktorfizikai iskola mestere

Dr. Nemes Imre: Szatmáry Zoltán a tanítvány szemével

A kiadó nem vállal felelősséget a cikkekben megjelentekért

Szatmáry Zoltán (1939-2026)

87. születésnapja előtt két nappal elhunyt Szatmáry Zoltán.

Szatmáry Zoltán passed away two days before his 87th birthday.

Szatmáry Zoltán professzor 1962-ben szerzett fizikusi oklevelet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar fizikus szakán. 1978-ban a fizikai tudomány kandidátusa, majd 1987-ben a fizikai tudomány doktora lett.

Pályája első 28 évében az MTA Központi Fizikai Kutatóintézetében dolgozott. Tudományos munkatársból a Reaktorfizikai Osztály vezetőjén, majd az Atomenergia Kutatóintézet igazgatóhelyettesi posztján keresztül a KFKI főigazgatói megbízatásig ívelt a pályája. A Központi Fizikai Kutatóintézetben – Gyimesi Zoltán közvetlen munkatársaként – végzett munkájának csúcspontja a sok évig tartó, ZR-6 nemzetközi program tudományos vezetése volt, amelynek keretében a Szatmáry professzor által vezetett nemzetközi csoport világviszonylatban is nagyra értékelt, nagy számú, szisztematikus reaktorfizikai mérést hajtott végre és értékelt ki. Ezek a kísérletek alapozták meg a szovjet építésű, és a volt szocialista országokban elterjedt VVER atomreaktorok reaktorfizikai tervezését. Ezeknek a kísérleteknek a nemzetközi elismertségét jelzi, hogy Szatmáry professzort felkérte a NEA, hogy ezeknek a méréseknek az eredményeit a NEA által kiadott „Handbook of Criticality Safety Benchmark Experiments" világviszonylatban is egyedülálló, reaktorfizikai méréseket összefoglaló gyűjteménybe beépíthessék. Reaktorfizikai szakértelmét és nemzetközi megbecsültségét jelzi az is, hogy 1991-ben meghívták a Centre d'Études Nucléaires de Cadarache franciaországi kutatóintézetbe, ahol három éven keresztül dolgozott.

1993-tól nyugdíjba vonulásáig a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen tanított egyetemi tanárként, majd professzor emeritusként. 1993-ban átvette a BME Nukleáris Technikai Intézetének igazgatását, amelynek 2004 júliusáig – a törvény által megszabott maximális határig, 65. életéve betöltéséig – igazgatója volt. Igazgatása alatt megőrizte és továbbfejlesztette a BME Oktatóreaktorban folyó tudományos kutatások színvonalát. Irányítása alatt készült el – az erre vonatkozó törvény hatályba lépése után Magyarországon először – egy nukleáris létesítmény (az Oktatóreaktor) Időszakos Biztonsági Felülvizsgálati Jelentése. A sok kötetes, több mint ezer oldalas jelentéssel ezen a területen is úttörő munkát végzett, szorosan együttműködve az Országos Atomenergia Hivatal Nukleáris Biztonsági Igazgatóságával, példát mutatva a többi hazai nukleáris létesítmény hasonló felülvizsgálatának elkészítéséhez. Megteremtette az Oktatóreaktor biztonságos további üzemeltetésének feltételeit, és ezzel hozzájárult a Műegyetem külső képét és ipari kapcsolatait is sok tekintetben meghatározó nagy berendezés további működtetéséhez.

Iskolateremtő egyéniség volt, jelentős részt vállalt a magyarországi nukleáris szakemberképzésben. Több tanítványa dolgozik ma is vezető pozíciókban a Paksi Atomerőműben, az Országos Atomenergia Hivatalban, a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaságnál. A szakemberképzés minden vertikumában maradandót alkotott: rendszeresen tartott reaktorfizikai előadásokat fizikusoknak, mérnök-fizikusoknak. Megszervezte és irányította nappali egyetemi hallgatók nukleáris szakirányú képzését, ahol saját előadásokat is tartott. Igazgatóként részt vett a műegyetemi mérnök-fizikus szak felfuttatásában; irányította a szakemberek továbbképzését szolgáló reaktortechnika szakmérnöki tanfolyamokat, s a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség felkérésére fejlődő országok számára több alkalommal végzett szakértői tevékenységet. Az MTA Fizikai Tudományok Osztálya Doktori Bizottságában meghatározó szerepet játszott a magyar atomenergetikai tudományos kutatások minősítésében. Az Országos Atomenergia Hivatal, valamint a Nukleáris Baleset-elhárítási Kormánybizottság Műszaki Tudományos Tanácsának elnökeként a hazai nukleáris biztonság megőrzésében, fejlesztésében, a szükséges lépések megtervezésében és a tervek megvalósításában játszott vezető szerepet.

A Magyar Nukleáris Társaság alapító elnökeként Szatmáry professzor úr civil szervezetbe tömörítette mindazokat a hazai szakembereket, akik a nukleáris energia – és általában a nukleáris technikák – biztonságos, környezetbarát, felelősségteljes felhasználását tartják hivatásuknak. Szatmáry Zoltán professzor iskolát alkotott, s a magyar nukleáris szakemberképzés, valamint a hazai reaktorfizikai iskola egyik meghatározó vezéregyénisége volt.

Az Akadémiai Kiadónál 2000-ben megjelent „Bevezetés a Reaktorfizikába" című könyve nívódíjat kapott, és a hazai reaktorfizikus hallgatók „Bibliája" lett. Több mint 120 tudományos cikke jelent meg.

Szatmáry professzor a nukleáris kultúra terjesztésében, az emberek egészségét, életkörülményeit javító nukleáris módszerek fejlesztésében, a nukleáris módszerek környezetbarát hasznosításában kiemelkedő tevékenységeket végzett.

Szatmáry Zoltán halálával a magyar nukleáris közösséget hatalmas veszteség érte. Emlékét megőrizzük.

Kontakt: foszerkeszto@nukleáris.hu
© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

Díjai, kitüntetései:

Akadémiai Díj: 1974

Szilárd Leó Díj: 1994

Honorary Fellow of the European Nuclear Society 1994

Wigner Jenő Díj: 1998

Apáczai Csere János Díj: 2003

Gyimesi Zoltán Díj: 2007.

Főbb munkakörei, szakmai szervezetekben betöltött szerepei:

ZR-6 nemzetközi program tudományos vezetése: 1973-1987

AEKI Reaktorfizikai Osztályának vezetője: 1975-1979

AEKI igazgatóhelyettese: 1979-1987

KFKI főigazgató-helyettese: 1988-1991

AEKI igazgatója: 1990

KFKI megbízott főigazgatója: 1991

ITER (International Thermonuclear Experimental Reactor, Cadarach) kutató: 1992-1993

BME Nukleáris Technikai Intézetének igazgatója: 1993-2004

BME Nukleáris Technikai Intézet, professor emeritus: 2004-2026

Magyar Nukleáris Társaság alapító elnöke: 1990, 1993-1997

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

In memoriam Szatmáry Zoltán

(1939–2026)

A magyar reaktorfizikai iskola mestere

2026 tavaszán nagy veszteség érte a magyar nukleáris közösséget. Elhunyt Szatmáry Zoltán Széchenyi-díjas fizikus, egyetemi tanár, a magyar reaktorfizika és nukleáris felsőoktatás kiemelkedő és meghatározó alakja. Több mint hat évtizedes pályafutása során kutatóként, intézményvezetőként, egyetemi tanárként, tudományszervezőként és mentorként egyaránt maradandót alkotott. Távozásával nem csupán egy kiváló kutatótól és professzortól búcsúzunk, hanem egy egész szakmai generáció szellemi vezetőjétől, attól az embertől is, aki több mint hat évtizeden keresztül alakította a hazai atomenergetikai szakma gondolkodását, intézményeit és szakember-utánpótlását.

In the spring of 2026, the Hungarian nuclear community suffered a profound loss. Szatmáry Zoltán, a physicist awarded the Széchenyi Prize, university professor, and a foremost figure of Hungarian reactor physics and nuclear engineering education, passed away. During a career spanning more than six decades, he made outstanding contributions as a researcher, academic leader, university educator, organiser of scientific activities, and mentor. With his passing, we mourn not only an exceptional scientist and distinguished professor, but also the intellectual leader of an entire professional generation. For more than sixty years, he played a decisive role in shaping the intellectual foundations, institutions, and professional development of Hungary's nuclear sector.

A magyar atomenergia-történet második felét szinte lehetetlen úgy áttekinteni, hogy valamilyen ponton ne találkozzunk Szatmáry professzor nevével. Részt vett a hazai reaktorfizikai háttér kialakításában, kutatóként és vezetőként hozzájárult a nukleáris tudományok fejlődéséhez, oktatóként pedig generációk szakmai szemléletét formálta. Ott találjuk a kutatóreaktorok körüli alapkutatásokban, a VVER-reaktorok neutronfizikai vizsgálataiban, a paksi atomerőmű biztonsági hátterének tudományos megalapozásában, a Magyar Nukleáris Társaság létrehozásában és a Budapesti Műszaki Egyetemen folyó nukleáris mérnökképzés felépítésében. Mindeközben több ezer hallgató és fiatal kutató számára jelentette azt a tanárt, akitől nemcsak szakmát, hanem gondolkodásmódot is lehetett tanulni.

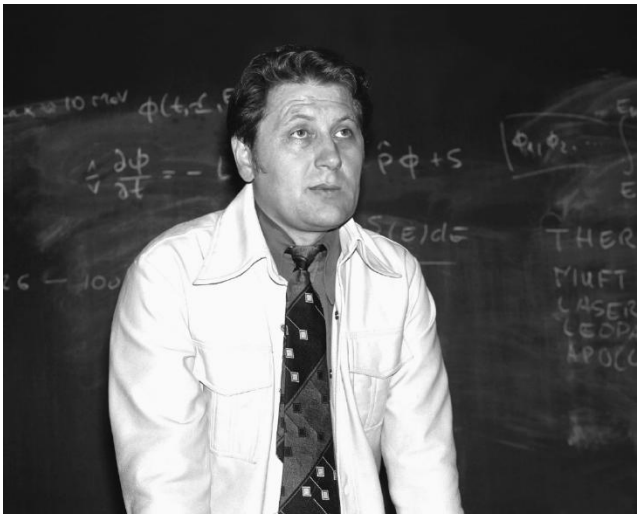
A róla szóló szakmai visszaemlékezésekből újra és újra ugyanaz a kép rajzolódik ki. Rendkívüli tudású ember volt, aki azonban soha nem a tudását akarta demonstrálni. Sokkal inkább azt szerette volna elérni, hogy a körülötte dolgozók megértsék a problémák lényegét, és önállóan gondolkodó kutatókká, mérnökökké váljanak. Ez a hozzáállás tette őt egyszerre kiváló tudóssá és valódi tanárrá.

Egy élet a fizika szolgálatában

Szatmáry Zoltán 1939. május 2-án született Budapesten. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett fizikusi diplomát 1962-ben, majd a Központi Fizikai Kutatóintézetben

kezdte tudományos pályáját. Az akkori fiatal kutatónemzedék számára a nukleáris tudományok világa egyszerre jelentett kihívást és lehetőséget. Magyarországon még kialakulóban volt a reaktorfizikai iskola, és a fiatal kutatók egyik legfontosabb feladata az volt, hogy a nemzetközi tudomány élvonalának eredményeit hazai környezetben is meghonosítsák.

A hatvanas évek elején a nukleáris tudományok hazai művelése még korántsem rendelkezett olyan intézményi és tudományos háttérrel, mint napjainkban. Az akkori fiatal kutatók előtt egyszerre állt feladatként a nemzetközi tudomány eredményeinek megismerése és azok hazai adaptálása. Szatmáry Zoltán a neutronfizika és a reaktorfizika területén találta meg azt a kutatási irányt, amely életének meghatározó szakmai területévé vált. Már pályája kezdetén megmutatkozott kivételes elemzőképessége. Kollégái később gyakran emlegették, hogy olyan természetességgel mozgott a matematikai formalizmus világában, amely sokakat lenyűgözött.



NAÜ tanfolyamon a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (1983)

A kollégák visszaemlékezései szerint már fiatal kutatóként kitűnt rendkívüli analitikus gondolkodásával és kivételes matematikai felkészültségével. Ugyanakkor sohasem elégedett meg pusztán az elméleti levezetések eleganciájával. Mindig az érdekelte, hogy a képletek mögött milyen fizikai valóság húzódik meg, és hogy az eredmények miként alkalmazhatók a reaktortechnika gyakorlati kérdéseinek megválaszolására. Ez a szemlélet később egész tudományos életművét meghatározta.

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

A neutronfizika és reaktorfizika területén végzett kutatásai hamar nemzetközi elismertséget hoztak számára. Tudományos munkásságának középpontjában a reaktorok neutronikai viselkedésének megértése, modellezése és kísérleti vizsgálata állt. A korszerű számítási módszerek hazai meghonosításában úttörő szerepet vállalt, és jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a magyar reaktorfizika nemzetközi összehasonlításban is versenyképes legyen.

Tudományos életmű és a magyar atomenergetika

Az 1970-es és ’80-as években a magyar reaktorfizika nemzetközileg is jelentős eredményeket ért el, amely munkákban Szatmáry Zoltán meghatározó szerepet játszott. Kutatásai a reaktorfizikai számítások, a neutrontranszport, a kritikussági jelenségek és a VVER típusú energetikai reaktorok neutronfizikai vizsgálatai köré szerveződtek. Munkásságának egyik legfontosabb területét a kutatóreaktorokon és ZR-6 kritikus berendezésen végzett mérések, valamint azok számítási értelmezése jelentette. Nevéhez szorosan kapcsolódik a ZR–6 kritikus berendezés köré épülő nemzetközi kutatási program. A program eredményei jelentősen hozzájárultak a VVER reaktorok neutronfizikai modelljeinek pontosításához és validálásához. A résztvevők visszaemlékezései alapján nem túlzás azt állítani, hogy a program tudományos gondolkodását hosszú időn keresztül alapvetően formálta.

A nemzetközi együttműködésben zajló programokban végzett tevékenysége nemcsak tudományos eredményeket hozott, hanem hozzájárult ahhoz is, hogy a magyar kutatók bekapcsolódjanak a nemzetközi nukleáris tudományos vérkeringésbe.

A hazai szakma számára különösen fontos volt az a tudásbázis, amely a VVER-típusú reaktorok neutronfizikai elemzéséhez kapcsolódott. A Paksi Atomerőmű üzembehelyezését és későbbi fejlesztéseit támogató neutronfizikai háttérmunkákban szintén jelentős szerepet vállalt. Ennek jelentőségét talán leginkább az mutatja, hogy a Paksi Atomerőmű üzemeltetését támogató szakmai háttérmunka számos elemében közvetlenül vagy közvetve azokra az eredményekre épült, amelyek létrejöttében meghatározó szerepet játszott. Az a magas szintű reaktorfizikai kultúra, amely hosszú időn át a hazai nukleáris szakma egyik erősségének számított, részben az ő munkájának is köszönhető.



Szemináriumon a Nukleáris Technikai Intézetben (2004)

Tudományos tevékenységét számos vezetői feladat kísérte. A KFKI Atomenergia Kutatóintézet osztályvezetőjeként, igazgatóhelyetteseként, később igazgatójaként, majd a KFKI vezetésében betöltött különböző pozíciókban nemcsak kutatóként, hanem tudományszervezőként is meghatározó szerepet töltött be. Nemzetközi tekintélyét jól mutatják franciaországi kutatóútjai, valamint a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel kialakított szakmai kapcsolatai.

A Széchenyi Díj átadásakor Szatmáry Zoltán elmondta, hogy pályájának legjelentősebb teljesítményének a Paksi Atomerőmű reaktorfizikai viselkedésének megalapozására szolgáló, nemzetközi együttműködés keretében végzett kísérleteket és számításokat tekinti. Nagyrészt – az utolsó három év kivételével – ő vezette ezt az 1972-1990 között végzett munkát, amelyben tíz ország és mintegy száz külföldi kutató is részt vett. A kísérletek gyakorlati jelentőségéről szólva elmondta, hogy az atomerőművek működése ezeken alapszik, ezeket a méréseket és számításokat minden reaktortípusra el kell végezni.

A nukleáris oktatás szolgálatában

Szakmai eredményei önmagukban is elegendőek lennének ahhoz, hogy helyet biztosítsanak számára a magyar tudománytörténetben. Azonban sokan úgy vélik, hogy legmaradandóbb örökségét mégis oktatóként hagyta maga után.

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, illetve a korábbi Budapesti Műszaki Egyetem nukleáris képzésében betöltött szerepe nehezen túlbecsülhető. A hazai nukleáris mérnökképzés fejlődése évtizedeken át szorosan összefonódott a nevével. A reaktorfizika, a neutronfizika és a kapcsolódó szaktárgyak oktatásában generációk találkoztak vele, mint előadóval, diplomaterv-konzulenssel vagy doktori témavezetővel.

Az oktatásban különleges képessége volt arra, hogy a legösszetettebb problémákat is néhány alapvető fizikai összefüggésre vezesse vissza. Hallgatói rendszeresen emlegették, hogy előadásain a matematikai formalizmus sohasem vált öncélúvá. Mindig az összefüggések megértése állt a középpontban.

A volt hallgatók visszaemlékezéseiben sokszor jelenik meg, ahogyan egy bonyolult számítás vagy hosszú levezetés végén a professzor csak megállt, hátralépett a táblától, és feltett egy látszólag egyszerű kérdést: "Rendben. De most mondja el valaki, hogy mit jelent ez fizikailag?"

Sokan számoltak be arról, hogy ez a kérdés kezdetben zavarba ejtő volt. Később azonban éppen ebből értették meg, hogy a jó mérnök vagy kutató nem a képleteket tudja kívülről, hanem a jelenségeket érti. A kérdés egyszerűnek tűnt, de valójában a professzor egész szemléletét tükrözte. A képlet önmagában nem elegendő. Meg kell érteni, milyen folyamatot ír le, milyen jelenséget magyaráz, és miért fontos.

A nukleáris szakmában ma dolgozók közül sokan első tudományos publikációjukat, konferencia-előadásukat vagy komoly szakmai sikerüket részben az ő támogatásának köszönhetik. Kivételes érzéke volt a tehetségek felismeréséhez. Nemcsak tudást adott át, hanem önbizalmat is. Szigorú követelményeket támasztott, de mindig érezhető volt, hogy hallgatóinak és fiatal kollégáinak sikere személyesen is érdekelte őt.

A szakmai igényesség nála természetes volt. Ugyanakkor őszintén és természetesen tudott örülni egy fiatal kutató első

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

sikerének vagy egy hallgató jól sikerült előadásának. Akik doktori hallgatóként dolgoztak mellette, gyakran emlegették, hogy a kritika sohasem öncélú volt. Keményen fogalmazott, de mindig a munka érdekében.

Mester és iskolaalapító, tudós és ember

A tudományos utánpótlás-nevelés területén végzett munkája talán az életmű legmaradandóbb része. A magyar nukleáris szakma számos meghatározó szereplője tekintette őt tanárának, témavezetőjének vagy mentorának. A tudomány történetében ritka kiváltság, hogy valaki nem pusztán eredményeket hoz létre, hanem iskolát teremt. Szatmáry Zoltán ilyen ember volt.

Hatása ma is kitapintható az egyetemi oktatásban, a kutatóintézeti munkában, a paksi szakmai háttérszervezetekben, az atomenergia-felügyelet különböző területein és a nukleáris ipar számos szereplőjénél. Szakmai életműve szinte átszövi a magyar nukleáris közösséget.

A szakmai vitákat nem csataként, hanem közös gondolkodásként fogta fel. Szerette a jól felépített érvelést. Nem érdekelte különösebben a rang vagy a pozíció. Ha valaki jobb érvet hozott, figyelt rá. Azonban a szakmai beszélgetések könnyedén átválthattak történelmi, irodalmi vagy művészeti témákra, mivel a tudományon túl emberi tulajdonságai is meghatározóak voltak.

Rendkívüli műveltség, kíváncsiság és szellemi nyitottság jellemezte. Több nyelven beszélt, otthonosan mozgott a nemzetközi tudományos világban, ugyanakkor mindig megőrizte közvetlenségét. A róla szóló visszaemlékezések egyik leggyakoribb motívuma az intellektuális kíváncsiság. Nem egyszerűen nagy tudású ember volt, hanem olyan tudós, akit valóban érdekelt a világ. Ez a kíváncsiság korántsem korlátozódott a fizikára. A nukleáris közösségben közismert volt festészet iránti elkötelezettsége, amelynek révén a tudomány mellett egy másik alkotó világban is otthonosan mozgott.

Az utolsó évek

A 2014-ben, 75. születésnapja alkalmából megjelent Nukleon különszám szerzői többször hangsúlyozták vitakultúráját és nyitottságát. Örömét lelte a szakmai disputákban. Nem tekintette személyes támadásnak az eltérő véleményt. Ellenkezőleg: úgy vélte, hogy a tudomány fejlődésének egyik alapfeltétele az ütköző gondolatok tisztességes megvitatása. A kiváló tudós mellett ott jelent meg a szellemes kolléga, a kíváncsi beszélgetőtárs, a fiatalokat támogató mentor és a művészetek iránt fogékony alkotó ember alakja is.

Sokan emlékeznek arra, milyen örömmel beszélgetett fiatal mérnökökkel és doktoranduszokkal. Nem a múlt sikereiről akart beszélni, hanem a jövőről. Nem a pozíció érdekelte, hanem a gondolat, az új problémák, az új kérdések, az új eredmények érdekelték. Talán ez magyarázza azt a különleges tiszteletet és szeretetet, amely körülvette. Nem csupán elismerték, hanem valóban kedvelték is.

Szatmáry professzor a 75. születésnapja után sem szakadt el a szakmától, még több mint egy évtizeden át aktív résztvevője maradt a hazai szakmai közéletnek, figyelemmel kísérte a nukleáris tudomány és a hazai atomenergia-ipar fejlődését. Professzor emeritusként rendszeresen vett részt konferenciákon, szakmai vitákban és intézményi rendezvényeken. Jelenléte természetes része volt a magyar nukleáris közösség életének. Szakmai és emberi kíváncsisága élete végéig elkísérte.

Búcsú

Szatmáry Zoltán pályafutása során számos rangos kitüntetésben részesült, köztük a Széchenyi-díjban, a Szilárd Leó-díjban, a Wigner Jenő-díjban és az Eötvös-plakettben. A díjak azonban csak részben fejezik ki egy ilyen életmű jelentőségét. Egy tudományos iskola értékét végső soron az mutatja meg, hogy túléli-e alapítóját. A magyar reaktorfizikai iskola, amelynek kialakításában és megerősítésében Szatmáry Zoltán kiemelkedő szerepet játszott, ma is élő valóság. Ott van a kutatóintézetekben, az egyetemi oktatásban, a nukleáris biztonsági munkában és az atomerőművek mindennapi szakmai gyakorlatában.

A valódi örökség azokban a tanítványokban él tovább, akik továbbadják szemléletét. Azokban a kutatásokban, amelyek az általa kialakított tudományos alapokra épülnek. Azokban a mérnökökben, akik munkájuk során ma is felteszik maguknak azt a kérdést, amelyet annyiszor hallottak tőle: "Mit jelent ez fizikailag?" Azok, akik tanulhattak tőle, valószínűleg egész életükben magukkal viszik egyik legfontosabb üzenetét: az elmélet önmagában nem elegendő. A gyakorlati jelenséget is érteni kell.

A magyar atomenergetika történetében Szatmáry professzor neve hosszú időn át együtt fog szerepelni azokéval, akik nemcsak művelték, hanem fel is építették a nukleáris szakterületet Magyarországon. A magyar nukleáris közösség nevében tisztelettel és hálával emlékezünk rá.

Nyugodjon békében.



A Magyar Nukleáris Társaság Szimpóziumán (2005

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

Irodalomjegyzék

[1] Dr. Sükösd Csaba: Szatmáry Zoltán (1939-2026)

[2] BME Nukleáris Technika Intézet: Elhunyt Szatmáry Zoltán

[3] BME Nukleáris Technika Intézet: Dr. Szatmáry Zoltán önéletrajza

[4] hu.wikipedia.org

[5] MNT Nukleon, XV. évfolyam, különszám, 2014. május: *Szatmáry Zoltán 75 éves*. [nuklearis.hu]

[6] BME Nukleáris Technika Intézet: Szatmáry Zoltán akadémiai és szakmai életrajzi adatai. [reak.bme.hu]

[7] A hazai nukleáris szakmai szervezetek és kutatóintézetek 2026. évi megemlékezései. [reak.bme.hu]

[8] A Magyar Nukleáris Társaság történeti dokumentumai.

[9] A ZR–6 programról, a hazai reaktorfizikai kutatásokról és a magyar neutronikai iskoláról szóló visszaemlékezések. [nuklearis.hu]

[10] Paks-Press Hírügynökség: Széchenyi-díj - Szatmáry Zoltán fizikus

A megemlékező cikk részben mesterséges intelligencia felhasználásával készült.

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026

Dr. Nemes Imre: Szatmáry Zoltán a tanítvány szemével

A professzorról alkotott képet talán azok a legalkalmasabbak árnyalni, akik nem közvetlen munkatársaként vagy vezetőtársaként, hanem tanítványként találkoztak vele. Közéjük tartozik Dr. Nemes Imre fizikus is, aki 1982-ben végzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, majd több mint négy évtizedet töltött a Paksi Atomerőműben, ebből húsz évet a Reaktorfizikai Osztály vezetőjeként.

A particularly valuable perspective on Professor Szatmáry Zoltán's character and professional legacy is offered by those who encountered him as students rather than as colleagues or fellow leaders. One such former student is Dr Imre Nemes, who graduated in physics from the Eötvös Loránd University in 1982 and went on to build a distinguished career at the Paks Nuclear Power Plant, where he served for more than forty years, including two decades as Head of the Reactor Physics Department.

Nemes Imre visszaemlékezésében így emlékezik első találkozására Szatmáry professzorral:

„A nyolcvanas évek elején indultak a paksi blokkok, és ennek hatására az ELTE fizikus szakán is megjelent egy speciális, "reaktoros" képzési csomag. Az oktatásban szerepeltek a BME Tanreaktorán végzett mérések, a KFKI-ban oktatott izotóptechnikai és sugárvédelmi tárgyak, valamint a reaktorfizika, amelyet Szatmáry Zoltán tanított.

A tárgyhoz léteztek ugyan jegyzetek, de azok még egy korábbi szemléletet tükröztek. A valóban érthető és használható értelmezést Zoltán kézzel írt fóliáiból és előadásaiból kaptuk. Reaktorfizikát valójában tőle tanultam."

A fentiek jól érzékeltetik azt, hogy Szatmáry professzor nem egyszerűen ismereteket adott át, hanem az elsajátítandó ismeretek értelmezési keretét, speciális gondolkodásmódot. A reaktorfizika nem képletek gyűjteményeként jelent meg nála, hanem a fizikai folyamatok megértésének eszközeként.

Nemes Imre egy későbbi időszakot is felidéz:

„A nyolcvanas évek végén és a kilencvenes évek elején a BME Pakson működtetett kihelyezett képzést. Így történt, hogy a reaktorfizika tárgyat megosztva tanítottuk. A statikát Zoltán oktatta Budapesten, a kinetikát és dinamikát én Pakson, majd együtt vizsgáztattunk.

Az első évfolyamok rendkívül tehetséges hallgatókból álltak. Később azonban olyan diákoknak is kötelező lett a tárgy, akiknek ez a terület távolabb állt az érdeklődésétől. Én hajlamos voltam ehhez igazítani a követelményeket. Zoltán kevésbé. Ő inkább megtartotta azt a szakmai mércét, amelyet fontosnak tartott."

Ez a történet igen pontosan mutatja be Szatmáry professzor oktatói hitvallását. Nem a könnyebb utat választotta, hanem azt, amelyről úgy gondolta, hogy hosszú távon a hallgatók javát szolgálja.

A visszaemlékezés egyik kedves epizódja a következő:

„Egy nyári szabadságom idején összegyűlt nálam a kertben néhány diák konzultációra. Elővettem a jegyzeteimet, és megkérdeztem, mivel kezdjük. Mire a hallgatók azt mondták: „Amit te tanítottál, azt értjük. Inkább azt vegyük át, amit Szatmáry tanár úr tanított." Megvoltak ugyan a saját jegyzeteim, de végül inkább Zoltánhoz irányítottam őket."

A történet talán többet mond minden hivatalos elismerésnél. A hallgatók pontosan érezték, hogy a professzor előadásai mögött olyan mélység rejlett, amelynek megértése komoly szellemi munkát követelt.

A kapcsolat később is megmaradt.

„A reaktorfizikus szimpóziumokon, Moszkvában, Siófokon, Dobogókőn vagy Szozopolban rendszeresen találkoztunk. Fiatal előadóként sokszor kaptam tőle bátorító, elismerő megjegyzéseket. Csak jóval később ismertem fel igazán, hogy a ZR–6 mérésekről készült munkái milyen széles körben ismertek, azokat hivatkozták és alkalmazták világszerte."

Ez a megállapítás különösen értékes egy olyan szakembertől, aki maga is a magyar reaktorfizikai közösség meghatározó alakjává vált. Jól mutatja azt a sajátos kettősséget, amely Szatmáry Zoltán pályáját végig kísérte: miközben a nemzetközi szakma a vezető tudósok között tartotta számon, ő maga mindig megmaradt a közvetlen beszélgetések, a hallgatókkal és fiatal kollégákkal folytatott szakmai eszmecserék emberének.

Nemes Imre végül az utolsó közös szakmai évekből idéz fel emlékeket:

„A BME Tanreaktor, majd később a Nukleáris Technikai Intézet vezetőjeként üzleti partnerekké is váltunk. Ő és kollégái számos területen segítették a paksi munkát, különösen a 2003-as paksi üzemzavart követő időszakban és az azt követő években.

Többször hívtak tudományos diákköri zsűribe is, ahol együtt hallgattuk és értékeltük a hallgatók előadásait.

Később az Országos Atomenergia Hivatal szakmai fórumain találkoztunk. Zoltán már nyugdíjasként számolt be aktuális kutatási és szakértői feladatairól. Még ekkor is tele volt tervekkel."

Talán ez az utolsó mondat foglalja össze legjobban Szatmáry Zoltán személyiségét. A kíváncsiság, az alkotókedv és az új problémák iránti érdeklődés élete végéig megmaradt benne. Nem korábbi eredményeire visszatekintve élt, hanem előre tekintve, új kérdéseket keresve. Ez a szellemi frissesség tette őt nemcsak kiváló tudóssá, hanem olyan emberré is, akire tanítványai és kollégái ma is szeretettel emlékeznek.

© Magyar Nukleáris Társaság, 2026